

EE466
Lab 167
Mätning på elektriska kretsar

Jonas Sjöberg
Högskolan i Gävle,
Elektronikingenjörsprogrammet,
`tel12jsg@student.hig.se`

Oscar Wallberg
Högskolan i Gävle,
Dataingenjörsprogrammet,
`tco13owg@student.hig.se`

Lab utförd: 25 Februari 2015
Instruktör: Efrain Zenteno

Sammanfattning

Syftet med laborationen är att praktiskt pröva några av de grundläggande sambanden och satserna i likströmläran, samt att förstå enkla växelströmskretsar. Dessutom bör studenten efter genomförd laboration översiktligt förstå universalinstrumentets och oscilloskopets principiella funktionssätt, samt kunna tillämpa hanteringen av dessa instrument i mätning på elektriska kretsar.

Innehåll

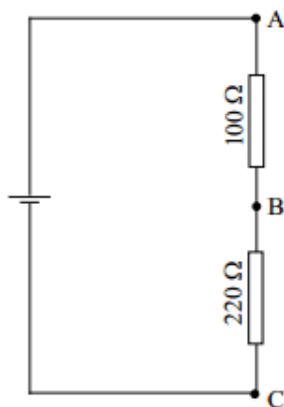
1	Introduktion	4
2	Mätning på seriekrets	4
2.1	Mätresultat	4
2.2	Kommentar	4
3	Inverkan av en parallellgren på en krets	5
3.1	Mätresultat	5
4	Mätning på parallellkrets	5
4.1	Mätresultat	6
4.2	Kommentar	6
5	Mätning av resistans	6
5.1	Mätresultat	6
5.1.1	A	6
5.1.2	B	8
5.1.3	C	8
5.1.4	D	8
5.1.5	E	8
5.2	Teoretisk beräkning	8
5.2.1	A	8
5.2.2	B	8
5.2.3	C	8
5.2.4	D	9
5.2.5	E	9
5.3	Kommentar	9
5.3.1	A	9
5.3.2	B	9
5.3.3	C	9
5.3.4	D	9
5.3.5	E	9
6	Mätning av emk och inre resistans i en tvåpol	10
6.1	Teoretisk härledning med Thévenins teorem	10
7	Karakteristik hos en lysdiod	13
7.1	Mätresultat	13
7.2	Kommentar	15

8	Mätning av växelspänning med universalinstrument och oscilloskop	15
8.1	Mätresultat	18
8.2	Kommentar	19
9	Studium av frekvensgång i en reaktiv krets	21
9.1	Mätresultat	21
9.2	Teoretisk beräkning	21
9.3	Kommentar	21
10	Mätning av fasförskjutning i en reaktiv krets	21
10.1	Mätresultat	21
10.2	Teoretisk beräkning	21
10.3	Kommentar	21
11	Mätning av resonansfrekvens	21
11.1	Mätresultat	21
11.2	Kommentar	21
12	Resultat	21
13	Referenser	22

1 Introduktion

2 Mätning på seriekrets

Seriekretsen enligt figur 1 kopplades upp. 5 V valdes för spänningskällan.

Figur 1: Seriekrets

2.1 Mätresultat

Resistensen mellan A och B, R_1 , mättes upp till 100.561Ω och mellan B och C, R_2 , mättes 217.78Ω upp. Följande spänningar mättes därefter upp:

$$U_{AB} = 1.58\text{V}$$

$$U_{BC} = 3.41\text{V}$$

$$U_{AC} = 4.999\text{V}$$

2.2 Kommentar

Spänningsdelningslagen ger:

$$U_{AB} = U \times \frac{R_1}{R_1 + R_2}$$

$$U_{AB} = 4.999 \times \frac{100.561}{100.561 + 217.78}$$

$$U_{AB} = 1.579$$

$$U_{BC} = U \times \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

$$U_{BC} = 4.999 \times \frac{217.78}{100.561 + 217.78}$$

$$U_{BC} = 3.42$$

$$U_{AC} = U \times \frac{R_1 + R_2}{R_1 + R_2}$$

$$U_{AC} = U = 4.999$$

Kirchhoff's 2:a lag:

Summan av samtliga emk:s som ingår i en sluten krets är lika med summan av potentialfallen, eller

$$u_1 + u_2 + \dots + u_n = 0$$

där u_k betecknar en potentialändring.

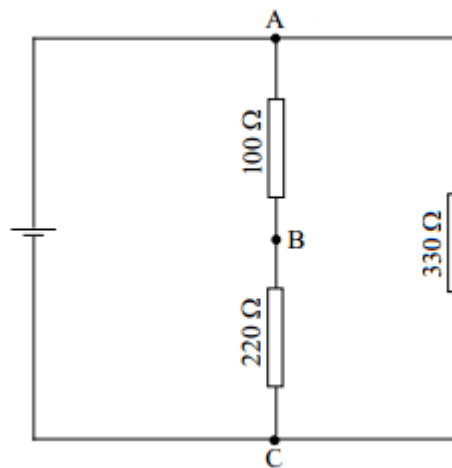
Enligt Kirchhoff's lag:

$$U - U_{AB} - U_{BC} = 0$$

$$4.99 - 1.579 - 3.42 = 0, \text{ vilket stämmer.}$$

3 Inverkan av en parallellgren på en krets

Ytterligare en resistor på 330Ω kopplades parallellt till kretsen från figur 1, se figur 2.

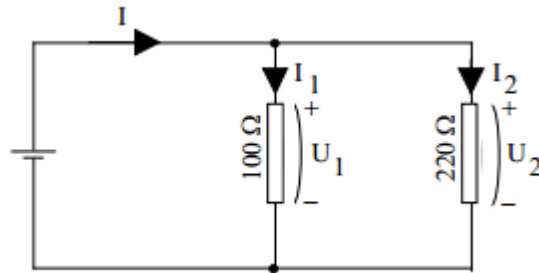
Figur 2: Parallellgren på föregående krets.

3.1 Mätresultat

Strömmen som mättes vid spänningskällan var 33mA och strömmen i punkt B var 15.466mA.

4 Mätning på parallellkrets

Två resistorer kopplades enligt figur 3. Sedan valdes 5 V för spänningskällan.

Figur 3: Parallellgren på föregående krets.

4.1 Mätresultat

$$I_1 = 47.35\text{mA}$$

$$I_2 = 22.453\text{mA}$$

$$I = 72\text{mA}$$

4.2 Kommentar

Kirchhoff's 1:a lag:

Summan av alla elektriska strömmar som flyter till en nod är lika med summan av alla strömmar som flyter från noden, eller

$$i_1 + i_2 \dots + i_n = 0$$

där i_k betecknar en nodström.

Detta ger

$$I = I_1 + I_2$$

$$I = 47.35 + 22.453 = 69.803\text{mA}$$

vilket ger en procentuell felmarginal på $\frac{72-69.803}{69.803} \times 100 = 3.147\%$.

5 Mätning av resistans

Kretsarna funna i figur 4 kopplades upp. De uppmätta resistanserna var följande:

$$R_1 = 154.4\Omega$$

$$R_2 = 177.75\Omega$$

$$R_3 = 328\Omega$$

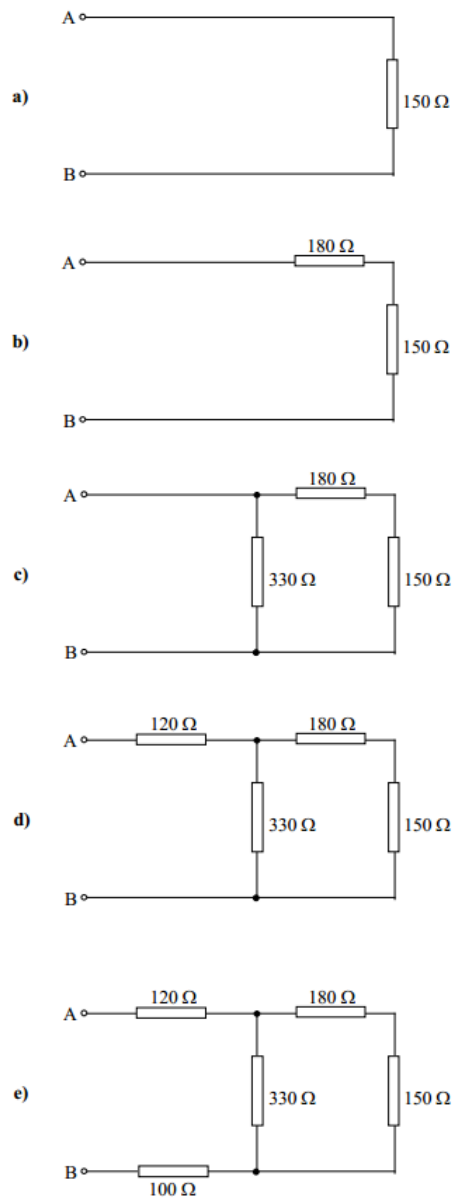
$$R_4 = 118.3\Omega$$

$$R_5 = 99.9\Omega$$

5.1 Mätresultat

5.1.1 A

$$154.4\Omega$$

Figur 4: Resistorkretsar.

5.1.2 B

331.7Ω

5.1.3 C

164.62Ω

5.1.4 D

283.52Ω

5.1.5 E

383.92Ω

5.2 Teoretisk beräkning

5.2.1 A

Resistansen R_A i A utgörs av ett enda motstånd och kan utläsas direkt till
 $R_A = R_1 = 154.4\Omega$

5.2.2 B

Resistansen R_B i B är teoretiskt;

$$\begin{aligned}R_B &= R_1 + R_2 \\&= 154.4\Omega + 177.75\Omega \\&= 332.15\Omega\end{aligned}$$

5.2.3 C

Resistansen R_C i C är teoretiskt;

$$\begin{aligned}R_C &= \frac{1}{\frac{1}{R_3} + \frac{1}{R_1 + R_2}} \\&= \frac{1}{\frac{1}{328\Omega} + \frac{1}{154.4\Omega + 177.75\Omega}} \\&= 165.03\Omega\end{aligned}$$

5.2.4 D

Resistansen R_D i D är teoretiskt;

$$\begin{aligned} R_D &= \frac{1}{\frac{1}{R_3} + \frac{1}{R_1+R_2}} + R_4 \\ &= \frac{1}{\frac{1}{328\Omega} + \frac{1}{154.4\Omega+177.75\Omega}} + 118.3\Omega \\ &= 283.33\Omega \end{aligned}$$

5.2.5 E

Resistansen R_E i E är teoretiskt;

$$\begin{aligned} R_E &= \frac{1}{\frac{1}{R_3} + \frac{1}{R_1+R_2}} + R_4 + R_5 \\ &= \frac{1}{\frac{1}{328\Omega} + \frac{1}{154.4\Omega+177.75\Omega}} + 118.3\Omega + 99.9\Omega \\ &= 383.23\Omega \end{aligned}$$

5.3 Kommentar

Följande formel används för att beräkna den procentuella felmarginalen:

$$\frac{|\text{teoretiskt värde} - \text{uppmätt värde}|}{\text{uppmätt värde}} \times 100$$

5.3.1 A

Den teoretiska beräkningen och den uppmätta stämmer överens; 154.4 Ω .

5.3.2 B

$$\frac{|332.15-331.7|}{331.7} \times 100 = 0.136\%$$

5.3.3 C

$$\frac{|165.03-164.62|}{164.62} \times 100 = 0.231\%$$

5.3.4 D

$$\frac{|283.33-283.52|}{283.52} \times 100 = 0.067\%$$

5.3.5 E

$$\frac{|383.23-383.92|}{383.92} \times 100 = 0.18\%$$

6 Mätning av emk och inre resistans i en tvåpol

Dessa mätningar görs i syfte att undersöka konceptet tvåpol och demonstrera konceptet av att studera och räkna med reducering av komplexa nät med hjälp av Thévenins ekvivalens.

En så kallad experimentplatta eller breadboardänvänds för att konstruera kretsen som illustreras i Figur 5. Nätaggregatet V_1 är ett strömbegränsande laboratorieaggregat HP3631A. Spänningen U mäts över dekadresistorn R_3 med bänkmultimetern M_2 , en HP34401A. Strömmen I mäts genom att den handhållna multimetern Tenma 72-2050 kopplas mellan punkten A och R_3 . Källan som driver spänningen V_{AB} utgörs av V_1 , R_1 och R_2 .

Lasten som är ansluten till utgången utgörs av dekadresistorn R_3 . Resistansen hos multimetern M_2 parallellkopplas med R_3 och påverkar således kretsen på ett oönskat sätt. Om man antar att M_2 har en inre resistans på $10\text{ M}\Omega$ förändras lastens effektiva resistans. Förändringen är försumbar då R_3 har ett lågt värde men felvärdet blir klart påtagligt vid högre resistansvärden. Felvärdet kan beräknas med Ekvation 1 som vid en högre resistans enligt 2 blir 0,09%, vilket klart påverkar mätresultatet. Men eftersom den maximala resistansen som används är $100\text{ k}\Omega$ så kan belastning från multimetern förbises.

Utan belastning är spänningen vid tvåpolens "utgång", $V_{AB} = 7.16\text{ V}$.

Med R_3 ställd på sin maximala resistans är spänningen oförändrad. När värdet hos R_3 sänks börjar spänningen vid tvåpolens utgång också att sjunka. Halva tomgångsspänningen $\frac{V_{AB}}{2} = 3.58\text{ V}$ avläses vid en last av $R_3 = 341\text{ }\Omega$. Strömmen genom lasten är då $I = 10.531\text{ mA}$.

$$\text{Felvärde}(\%) = \frac{\text{Uppmätt värde} - \text{Förväntat värde}}{\text{Förväntat värde}} \times 100 \quad (1)$$

Vid en resistans på t.ex. $1\text{ M}\Omega$ blir felvärdet enligt Ekvation 2.

Ett felvärde på 0,09% är utgör ett signifikant mätfel. I det här fallet är lastresistansen som effektivt parallellkopplas med multimetern mycket lägre än $1\text{ M}\Omega$ och mätfelet blir inte fullt så allvarligt.

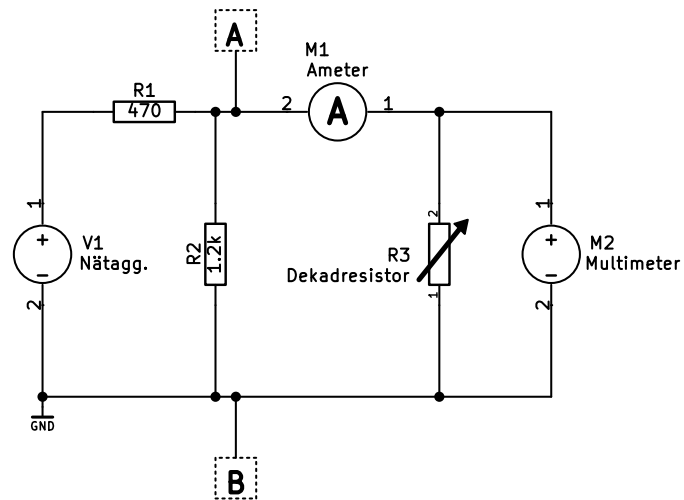
$$\text{Felvärde } R_{last}(\%) = \frac{\left(\frac{1}{\frac{1}{R_3} + \frac{1}{RM_2}}\right) - R_3}{R_3} \times 100 \quad (2)$$

$$= \frac{\left(\frac{1}{\frac{1}{1\text{ M}\Omega} + \frac{1}{10\text{ M}\Omega}}\right) - 1\text{ M}\Omega}{1\text{ M}\Omega} \times 100 \quad (3)$$

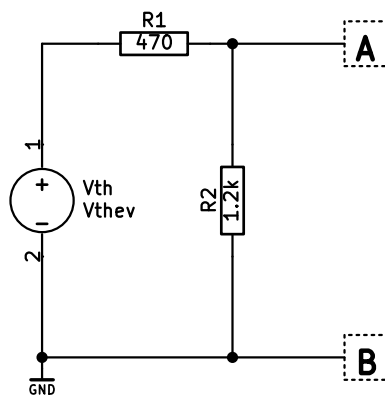
$$= 0,09\% \quad (4)$$

6.1 Teoretisk härledning med Thévenins teorem

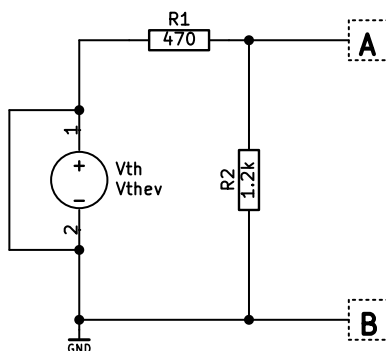
Kretsen som levererar spänningen ritas om till den i Figur 6.

Figur 5: Koppling vid mätning av EMK och inre resistans i en tvåpol.

Figur 6: Den obelastade kretsen som utgör källpolspänningen

Figur 7: Spänningskälla kortsluten för att hitta inre resistans

Den obelastade tomgångsspänningen mellan punkterna A och B, V_{AB} beräknas enligt Ekv. 5.

$$\begin{aligned}
 V_{AB} &= V_{th} \times \frac{R_2}{R_1 + R_2} \\
 V_{AB} &= 10 \text{ V} \times \frac{1.2 \text{ k}\Omega}{470 \Omega + 1.2 \text{ k}\Omega} \\
 V_{AB} &= 10 \text{ V} \times \frac{1.2 \times 10^3}{470 + 1.2 \times 10^3} \\
 V_{AB} &= 7,185 \text{ V}
 \end{aligned} \tag{5}$$

Den inre resistansen beräknas genom att kortsluta spänningskällan. Kretsen blir då den i Figur 7.

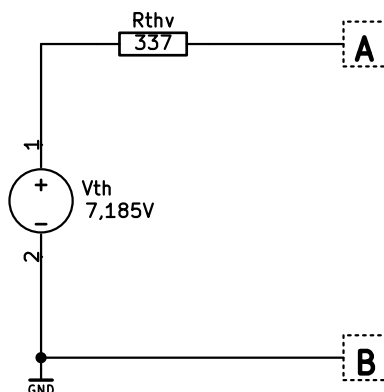
Den inre resistansen utgörs av parallellkopplingen R_1 och R_2 och beräknas enligt Ekv. 6.

$$\begin{aligned}
 R_{th} &= \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}} \\
 R_{th} &= \frac{1}{\frac{1}{470 \Omega} + \frac{1}{1.2 \text{ k}\Omega}} \\
 R_{th} &= 337,72 \Omega
 \end{aligned} \tag{6}$$

De teoretiska värdena för Théveninekvivalensen i 7 används i Figur 8 som har ett beteende ekvivalent med den ursprungliga tvåpolen.

$$V_{AB} = 7,185 \text{ V} \tag{7}$$

$$R_{th} = 337,72 \Omega \tag{8}$$

Figur 8: Fullständig ekvivalent krets

7 Karakteristik hos en lysdiod

För att undersöka I/V -karakteristiken hos en lysdiod behövs kännedom om spänningen över lysdioden, V_{LED} samt strömmen genom lysdioden, I_{LED} . Kretsen i Figur 9 konstruerades på en kopplingsplatta. En röd lysdiod användes, vi kan anta att det röda ljusets våglängd är cirka 660 nm och därmed förvänta oss ett framspänningsfall på cirka 1.8 V vid 20 mA. Framspänningsfallet V_f brukar i datablad ofta specificeras vid 20 mA, som också många gånger är lysdiodens rekommenderade maxström.

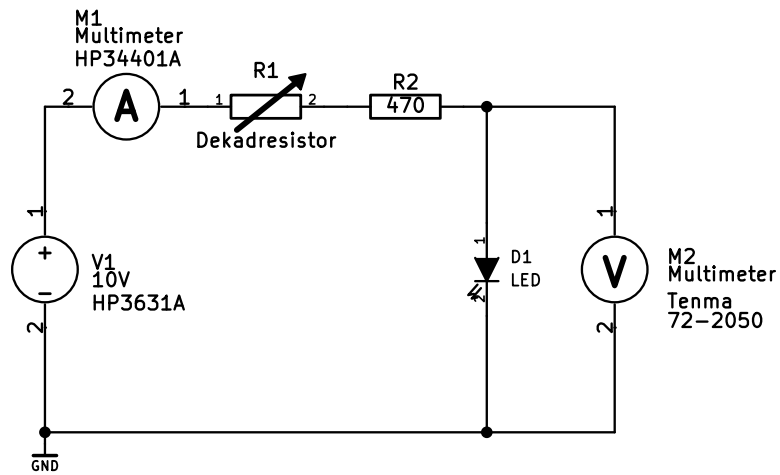
Resistorn R_2 förhindrar strömmen I_{LED} att bli alldeles för stor i det fall att resistansen hos dekadresistorn R_1 är ställd till ett lågt värde eller direkt kortslutning. Den högsta ström som kan flyta genom kretsen uppskattas i Ekvation 9 till ett värde under den specificerade maxgränsen på 20 mA.

$$\begin{aligned}
 I_{LED_{max}} &= \frac{V_1 - V_{D1}}{R_2} \\
 I_{LED_{max}} &= \frac{10 \text{ V} - 1.8 \text{ V}}{470 \Omega} \\
 I_{LED_{max}} &= 17.4 \text{ mA}
 \end{aligned} \tag{9}$$

Lysdioden är precis som namnet antyder en typ av diod och uppvisar en typisk diodkarakteristik, där strömmen I_{diod} är näst intill obefintlig då $V_{diod} < V_f$ för att sedan öka exponentiellt efter det att $V_{diod} \geq V_f$ och dioden börjar leda. Förhållandet mellan spänning och ström är olinjärt, ΔI är mycket stort över ett mycket litet område av ΔV .

Mätresultaten presenteras i Tabell 1, Figur 10 och Figur 12 under sektion 7.1.

7.1 Mätresultat

Figur 9: Labbkoppling för att bestämma I/v-karakteristik för en LED

R_3	I_{LED}	V_{LED}
500 Ω	16.38 mA	1.78 V
600 Ω	13.66 mA	1.766 V
700 Ω	11.725 mA	1.755 V
800 Ω	10.269 mA	1.744 V
900 Ω	9.1342 mA	1.737 V
1 k Ω	8.260 mA	1.730 V
2 k Ω	3.3319 mA	1.685 V
3 k Ω	2.3805 mA	1.671 V
4 k Ω	1.8525 mA	1.662 V
5 k Ω	1.5176 mA	1.655 V
6 k Ω	1.2858 mA	1.648 V
7 k Ω	1.1159 mA	1.643 V
8 k Ω	985.6 μ A	1.637 V
9 k Ω	882.5 μ A	1.6304 V
10 k Ω	799.2 μ A	1.630 V
20 k Ω	408.7 μ A	1.605 V
30 k Ω	275.3 μ A	1.590 V
40 k Ω	2077 μ A	1.578 V

R_3	I_{LED}	V_{LED}
50 k Ω	1667 μ A	1.569 V
60 k Ω	139.2 μ A	1.567 V
70 k Ω	496. μ A	1.556 V
80 k Ω	104.8 μ A	1.55 V
90 k Ω	93.3 μ A	1.545 V
100 k Ω	84.0 μ A	1.541 V

Tabell 1: Mätresultat för kretsen i Figur 5.

7.2 Kommentar

Mätningarna stämmer överens med antagandet att lysdiodens framspänningsfall V_f är omkring 1.8 V då $I_{LED} \approx 20$ mA.

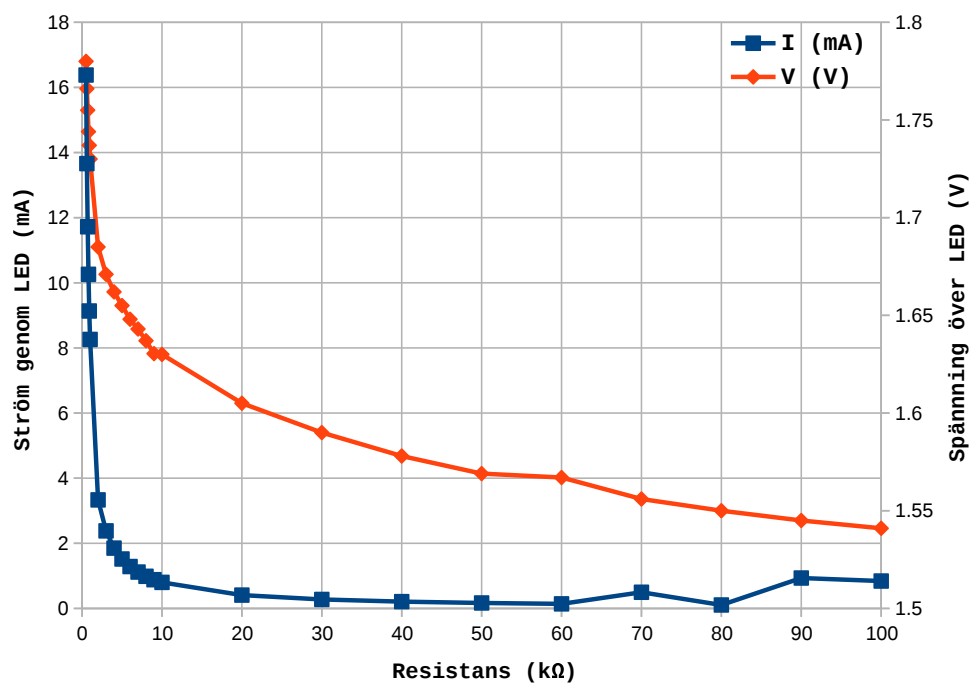
Lysdioder drivs som lämpligast med en låg spänning och en hög ström, ofta används kretsar som levererar en konstant ström, *constant current source*. till exempel kretsen i Figur ??om är en spänningsstyrd strömgenerator, som driver flera lysdioder med samma ström, med ett linjärt förhållande mellan styrspänning och diodström. Kretsen användes för att besvara en förfrågan om hur flera LEDs kan drivas med samma ström under en enkel +9V spänningsmatning.

8 Mätning av växelspänning med universalinstrument och oscilloskop

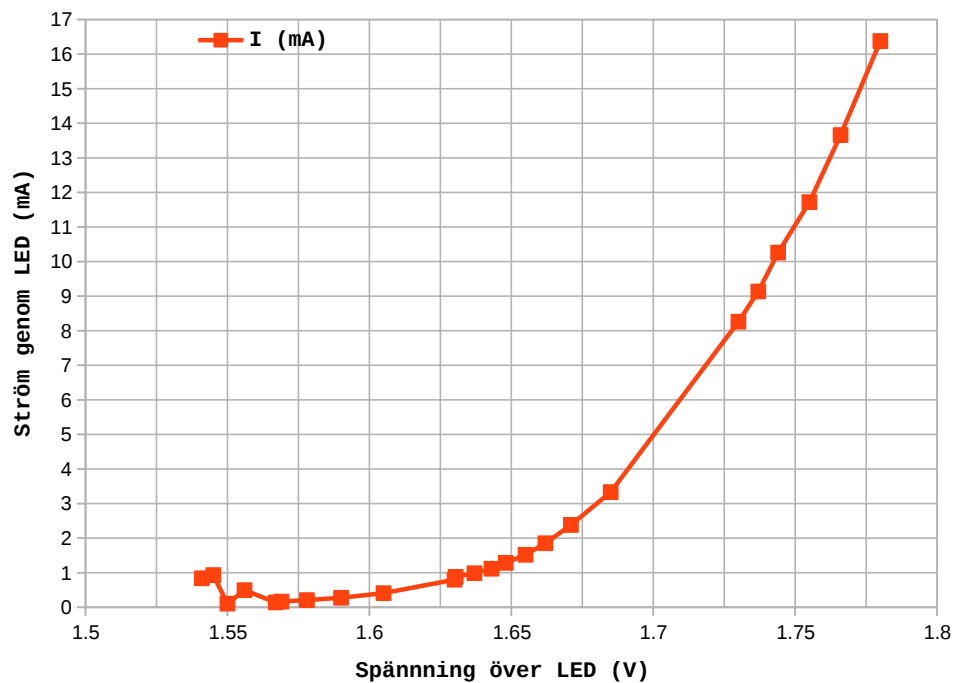
För att generera en växelspänning används signalgeneratoren HP33120A, vars utgång kopplas till en BNC T-koppling, som förgrenar signalen till både multimetern HP34401A och oscilloskopet. En adapter används för att ansluta BNC T-kopplingen till vanliga bananabsladdar som kopplas till multimetern. Se Figur 13 och Figur 14.

Signalgeneratoren konfigureras för att generera en sinusformad signal med en frekvens på 1 kHz och en amplitud på $V_{pp}/2$. Signalgeneratoren anger amplitud som halva topp-till-topp-värdet.

Multimetern ställs för att mäta V_{AC} RMS med automatisk inställning av mätområde. På oscilloskopet används funktioner under *measure* för att direkt visa signalens amplitud i V_{pp} . Oscilloskopet visar signalens amplitud från topp-till-topp, det vill säga dubbla det hos signalgeneratoren.

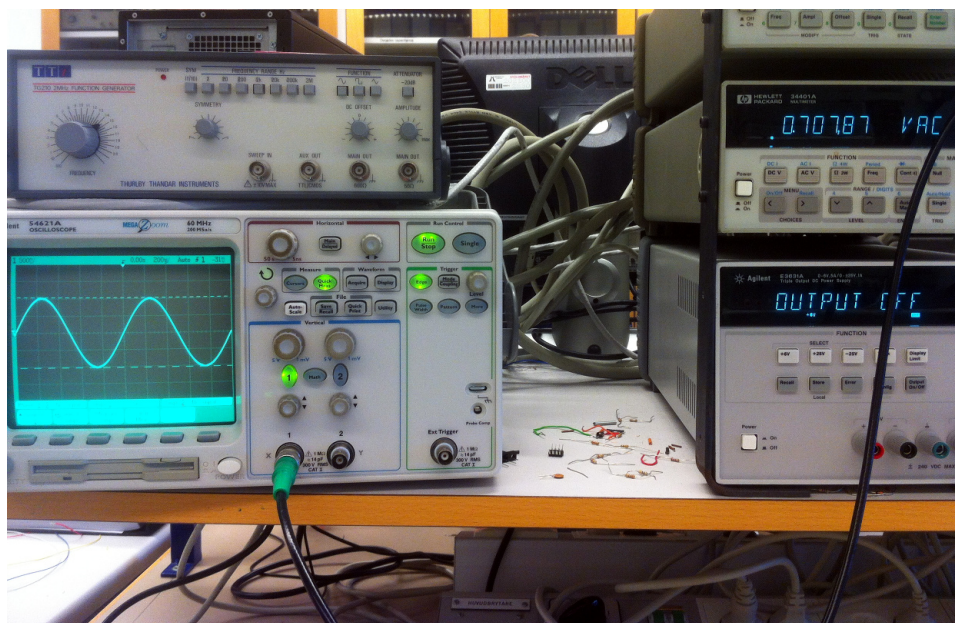
Figur 10: Ström genom och spänning över LED som en funktion av resistans

Figur 11: Ström genom LED som en funktion av spänning över LED

Figur 14: Multimeter och signalgenerator under mätning

8.1 Mätresultat

Förhållandet mellan V_{AC} RMS och V_{pp} kan skrivas som i Ekvation 10.

$$V_{AC} RMS = \frac{V_{pp}}{2} \times \frac{1}{\sqrt{2}} \quad (10)$$

Anmärkningsvärt är förhållandet mellan de tre storheterna, $V_{pp}/2$, V_{AC} RMS och V_{pp} i Ekvation 11. RMS-värdet förhåller sig till peak-värdet med en ratio av $\frac{1}{\sqrt{2}} \approx 0.707106 \dots$

$$V_{pp}/2 = \frac{V_{pp}}{2} \quad (11)$$

$$V_{AC} RMS = \frac{V_{pp}}{2} \times \frac{1}{\sqrt{2}} \quad (12)$$

$$V_{pp} = 2 \times (V_{pp}/2) \quad (13)$$

Signalens frekvens utläses direkt på oscilloskopskärmen. Den kan annars lätt härledas från sambandet $f = \frac{1}{T}$, där perioden T kan utläsas direkt genom att uppskatta signalens storlek till skärmens rutnät och multiplicera med tid/div , det vill säga värdet varje ruta motsvarar. För en sinusformad signal är det lämpligt att mäta periodtiden mellan två nollgenomgångspunkter och därefter omvandla från period till frekvens.

Om en signal upprepas inom två divisioner och tid/div är ställd på $500 \mu\text{s/div}$, fås en periodtid 1 ms och frekvensen kan beräknas $f = \frac{1}{10 \times 10^{-3}} = 1 \text{ kHz}$.

8.2 Kommentar

Oscilloskopet visar sannolikt det noggrannaste värdet för signalens frekvens. Däremot är multimetern troligtvis noggrannare vid mätning av RMS-värde. Särskilt den använda multimetern HP34401A har så kallad *true RMS*-funktionalitet vilket möjliggör mätning av signaler av signaler med godtycklig vågform.

I enklare multimeters uppskattas ofta RMS-värdet genom att den uppmätta signalen antas vara sinusformad och omvandlingen sker med helvågslikriktning, toppvärdesdetektion och multiplikation med konstanten $\frac{1}{\sqrt{2}}$.

Inställd vågform	Inställd amplitud ($V_{pp}/2$)	Uppmätt med multimeter (V_{AC} RMS)	Uppmätt med oscilloskop (V_{pp})
Sinus	1	0.7081	2.06
	2	1.4149	4.13
	3	2.1253	6.06
	4	2.8324	8.19
	5	3.5421	10.13
Fyrkant	1	1.00095	2.02
	2	2.0006	4.07
	3	3.004	6.07
	4	4.0042	8.07
	5	5.0038	10.07
Triangel	1	0.5779	2.13
	2	1.1555	4.13
	3	1.7335	6.13
	4	2.3122	8.13
	5	2.8922	10.13
Ramp	1	0.5778	2.11
	2	1.1552	4.22
	3	1.7332	6.25
	4	2.3118	8.38
	5	2.8918	10.44

Tabell 2: Mätresultat för mätning av växelspanning med universalinstrument och oscilloskop.

9 Studium av frekvensgång i en reaktiv krets

9.1 Mätresultat

9.2 Teoretisk beräkning

9.3 Kommentar

10 Mätning av fasförskjutning i en reaktiv krets

10.1 Mätresultat

10.2 Teoretisk beräkning

10.3 Kommentar

11 Mätning av resonansfrekvens

11.1 Mätresultat

11.2 Kommentar

12 Resultat

13 Referenser